

КРЕЦУЛ В. І.

Миколаївський інститут права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін

МОТИВ В УМИСНИХ ЗЛОЧИНАХ

Суб'єктивна сторона злочину — внутрішня характеристика злочину, яка характеризується психічним відношенням, ставленням її свідомості й волі до вчиненого особою суспільно небезпечного діяння і до його наслідків. Іноді її визначають як внутрішню сторону злочинного діяння, тобто ті внутрішні процеси, які відбуваються у психіці осудної особи під час вчинення нею суспільно небезпечного діяння, що передбачене кримінальним законом. До ознак, що утворюють суб'єктивну сторону злочину, відносяться вина, мотив, ціль, а також емоційний стан особи в момент вчинення злочину. Кожна з ознак, що утворюють суб'єктивну сторону, характеризує психічний зміст злочину, але характеризує його по-своєму, з відповідної сторони.

На відміну від виписи, без якої неможлива наявність будь-якого складу злочину, мотив, ціль злочину і емоційний стан особи при вчиненні злочину не є його необхідними ознаками. Вони передбачені лише в частині диспозицій статей Особливої частини Кримінального кодексу України, в яких вони прямо вказані, або впливають з їх формулювань, а тому є факультативними ознаками суб'єктивної сторони складу злочину. Там, де згідно з законом факультативні ознаки мають місце у тому чи іншому злочині, вони повинні бути обов'язково встановлені, бо мають обов'язковий (конструктивний) характер стосовно основного складу злочину, або виступають як кваліфікуючі ознаки. В інших випадках, в яких факультативні ознаки не впливають на зміст складу злочину (не впливають на кваліфікацію), вони можуть виступати як обставини, що враховуються при призначенні покарання.

Зазначені ознаки не тільки дають можливість правильно зрозуміти психічний стан особи в момент вчинення злочину, виявити причини протиправної поведінки, але й точно визначити форму вини, а також ступінь суспільної небезпеки особи, що дає можливість дати відповідну кримінально-правову оцінку вчиненому діянню.

Слід відмітити той факт, що, не дивлячись на різну позицію щодо генезису мотиву, усі вчені одностайні в одному: мотив є таким спонуканням до злочинного діяння, про який, в певному сенсі, можна сказати, що він виступає двигуном, внутрішньою силою такої поведінки.

Крім того, важливе значення має те, що мотив розкриває прагнення особи до вчинення відповідної поведінки і, на відміну від почуття, він має конкретно виражений характер, що стимулює її до відповідної дії.

Сутність мотиву полягає у тому, що він завжди пов'язаний з певними спонуканнями, які викликали у особи намір, рішучість вчинити злочин. Але мотив — це не просто спонукання до певних дій — воно є усвідомленим і обумовлене бажанням досягти певної мети, є рушійною силою злочинної поведінки людини. Мотив передує злочину і значною мірою визначає суспільну небезпеку особи злочинця і вчиненого ним діяння.

Таким чином, мотив злочину — це обумовлені певними потребами й інтересами внутрішні спонукання, які викликають у особи рішучість вчинити злочин і якими вона керується при його вчиненні.

Коли мотив безпосередньо вказаний у диспозиції статті (частині статті) кримінального закону, він стає обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони складу злочину і має бути обов'язково встановлений, наприклад, у таких злочинах, як підміна дитини (ст.148 КК), грубе порушення законодавства про працю (ст.172 КК), доведення до банкрутства (ст.219 КК) тощо.

В певних випадках мотив злочину випливає із самого змісту диспозиції статті. В такому випадку він має важливе значення при встановленні складу злочину, а також форми вини. Так, немає вказівки на мотив корисливості у диспозиціях статей 185–191 КК України, в яких передбачена відповідальність за посягання на власність. В той же час, наприклад, грабїж (ст.186 КК), розбій (ст.187 КК), шахрайство (ст.190 КК) вчиняється з метою одержання такого майна на свою користь або користь іншої особи.

Слід також зазначити, що у деяких випадках мотив враховується при вирішенні питання щодо кваліфікації вчиненого, призначенні виду і розміру покарання. Наприклад, корисливий мотив робить кваліфікованим незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст.146 КК), завідомо неправдиве показання (ч.2 ст.384 КК) та ін.

Якщо характер мотиву не врахований у конкретному складі злочину, а вказаний у ст.66 або ст.67 КК України, які містять обставини, що пом'якшують або обтяжують покарання, його враховує суд при призначенні покарання.

У кримінальному праві мотиви вчинення злочину поділяються на мотиви низького характеру і мотиви, які позбавлені цього моменту. До перших можна віднести корисливість, хуліганські мотиви, садистські нахили, помста, жаждою помсти, кар'єризм чиновників, жаждою влади тощо. Інші можливі — це неправильно сприйняті інтереси держави, суспільства, юридичних і фізичних осіб, а також вчинення злочинів з мотивів пиячності тяжких особистих, службових, сімейних чи інших обставин.

Мотиви розрізняються на такі, які розуміються, і такі, що реально діють.

Перші характеризуються тим, що вони лише пояснюють, чому людина діє так, а не інакше. До реально діючих можна віднести мотиви, які виконують роль спонукальних сил, що штовхають людину на вчинення

конкретної дії. Але чіткого розмежування між мотивами, що розуміються, і мотивами, які реально діють, немає. В даному випадку можна припустити, що мова йде про одне й те ж саме психічне явище, але його різні аспекти та стадії формування і розвитку.

МУСИЧЕНКО О. М.

Миколаївський інститут права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
викладач кафедри кримінально-правових дисциплін

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЯКОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ

Сьогодні реформування кримінального законодавства відбувається дуже інтенсивно. Так, лише у 2015–16 рр. прийнято 22 Закони України, якими вносились зміни до КК, у 2014 році було прийнято таких 25 Законів. Така велика кількість змін викликана різними чинниками, не в останню чергу подібний стан зумовлений прагненням України до євроінтеграції і відповідно адаптації українського законодавства до законодавства Європейського Союзу. Водночас, все це не покращує стану кримінального закону, зокрема впливає на його якість. Науковці, аналізуючи чинне законодавство в частині можливості забезпечення якості кримінального законодавства, роблять слушний висновок, що воно цілком дозволяє забезпечувати належну якість (М. І. Хавронюк). Водночас цьому заважають лише перманентна політична криза і горезвісний людський фактор. Часто приймаючи чи відхиляючи той або інший законопроект, законодавцем враховується не його наукове обґрунтування, практична доцільність, врахування статистичних даних чи узагальнення судової практики, а певні політичні чинники. Однак, ефективність реформування кримінального законодавства залежить не від кількості прийнятих змін, не від швидкості їх прийняття, а від їх якості.

Ознаки якості закону, зокрема і кримінального, поділяють за різними критеріями: 1) внутрішні (щодо змісту); зовнішні (щодо зовнішніх факторів впливу); атрибутивні (щодо форми); 2) політичні; соціальні; юридичні (змістово-юридичні; техніко-юридичні; графічно-юридичні); 3) загальні й спеціальні (в залежності від обраного рівня або виду правового регулювання) тощо.

Визначені ознаки якості кримінального закону, незалежно від віднесення до певної класифікаційної групи, вказують на визначальні характеристики кримінального закону, здатного виконувати завдання, вказане в ст. 1 КК України.